

EDUSKUNNAN
SIVISTYSVALIOKUNTA

Helsingissä

22 päivänä lokakuuta 1993

Lausunto n:o 4

Liikennevaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään hallituksen esityksen n:o 124 laiksi Oy Yleisradio — Rundradion Ab:stä 17 päivänä syyskuuta 1993 liikennevaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava lausuntonsa asiasta liikennevaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina hallitusneuvos Liisa Ero liikenneministeriöstä, neuvotteleva virkamies Jukka Liedes opetusministeriöstä, radion johtaja Olli Alho, musiikkipäällikkö Antero Karttunen ja teatteripäällikkö Pekka Kyrö Oy Yleisradio Ab:stä, Oy Yleisradio Ab:n hallintoneuvoston puheenjohtaja Seppo Niemelä, aluepäällikkö Reijo Perälä Oy Yleisradio Ab:n Oulun alueelta, uutistuottaja Arja Laakso Oy Yleisradio Ab:n Pohjanmaan alueen Vaasan toimituksesta, aluepäällikkö Juhani Nousuniemi Oy Yleisradio Ab:n saamelaisalueelta, hallituksen puheenjohtaja, kansanedustaja Jörn Donner Suomen elokuvasektistä, puheenjohtaja, filosofian tohtori Panu Rajala valtion kirjallisuustoimikunnasta, professori Heikki Ylikangas ja filosofian tohtori Esa Saarinen.

Sivistysvaliokunta on tarkastellut asiaa toimialansa osalta. Tältä osin valiokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Oy Yleisradio — Rundradion Ab:stä.

Esityksen mukaan Oy Yleisradio — Rundradion Ab olisi julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava osakeyhtiö, joka toimisi suoraan lain nojalla ilman erillistä toimilupaa. Valtion tulisi omistaa yhtiön osakkeista vähintään 70 %.

Esityksessä on määritelty yhtiön hallinto. Yhtiötä johtaisi eduskunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan valitsema hallintoneuvosto.

Tässä yhteydessä on tarpeen määritellä julkisen palvelun yleisradiotoiminnan tehtävät ja rahoitus. Ilman selviä viestintäpoliittisia ratkaisuja saattaisivat julkisen palvelun olemassaolo ja sen

rahoitus vaarantua. Julkisen palvelun periaate velvoittaa Oy Yleisradio Ab:n ottamaan ohjelmapolitiikassaan huomioon useita näkökulmia. Selvimmin kaupallisista ohjelmistoista puuttuvat useimmat dokumenttiohjelmatyypit, taide- ja kulttuuriohjelmat, opetusohjelmat sekä vähemmistö- ja etniset ohjelmat. Kaikilla Oy Yleisradio Ab:n ohjelmilla ei ole laajaa katsoja- tai kuulijakuntaa, mutta julkisen palvelun yleisradio-ohjelmistolla on muitakin laatukriteereitä kuin katsojaluvut.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Valiokunnan kannanotot. Sivistysvaliokunta viittaa kulttuuripoliittisen selonteon mietinnössä Yleisradiosta todettuun (SiVM 9). Yleisradio on merkittävä kulttuurilaitos. Sen tulee nykyistä selvästi enemmän tuntea kulttuurivastuunsa sekä tukea ja kehittää kotimaista luovaa kulttuuria, välittää sen tuloksia jokaisen saataville sekä edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä ja tuottaa palveluja saamen kielellä sekä viittomakielellä. Yleisradion tärkeänä tehtävänä on kansallisen kulttuurin turvaaminen aktiivisena, itsenäisenä, luovana ja kulttuuria synnyttävänä välineenä.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluihin esityksen tavoitteista, joiden mukaan suomalaisen viestintäpolitiikan perustehtävä on ylläpitää maassa sellainen sähköisen viestinnän järjestelmä, että jokainen suomalainen voi vastaanottaa yhteiskunnallisesti merkittävimmät yleisradio-ohjelmat. Tavoitteeseen kuuluu myös palvella yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia sekä tuottaa palveluja saamen kielellä ja soveltuvin osin myös maan muille kieliryhmille.

Sivistysvaliokunta katsoo, että lakiehdotus antaa mahdollisuudet kehittää Yleisradiota. Siinä määritellään julkinen palvelu yleisradiotoiminnan tehtäväksi ja rahoitus. Valiokunta ko-

rosta sitä, että julkisen palvelun periaate velvoittaa Yleisradiota ottamaan ohjelmapolitiikassaan huomioon useita näkökulmia. Lakiehdotus mahdollistaa myös yhtiön kehittymisen nykyistä yritysmäisempään johtamiskulttuuriin.

Lakiehdotuksessa Yleisradio esitetään säilytettäväksi liikenneministeriön hallinnonalalla. Sivistysvaliokunta yhtyy tähän esitykseen ja haluaa korostaa sitä, että Yleisradio on eduskunnan alainen. Eduskunnan nimittämän hallintoneuvoston laissa esitetty uusi kokoonpano vahvistaa kulttuurielämän asiantuntemusta ja antaa näin nykyistä paremmat mahdollisuudet sivistys- ja kulttuurinäkökulmien huomioimiseen Yleisradion toiminnassa. Valiokunta haluaa kuitenkin korostaa eri ministeriöiden ja etenkin opetusministeriön ja Yleisradion yhteistyön kehittämistä.

Valiokunta painottaa myös Yleisradion alue toiminnan tasapainoa niin väestön eri kieliryhmien kesken kuin eri kulttuurimuotojen kesken.

Valiokunta viittaa edelleen kulttuuripoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä hyväksytyyn lausumaan, jonka mukaan hallituksen tulee ryhtyä pikaisesti toimenpiteisiin, joilla pyritään kehittämään ja toteuttamaan yhteistoimintamalleja muun muassa teatteri- ja oopperaesitysten välittämiseksi koko kansalle myös sähköisten joukkoviestimien kautta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kotimaista kaunokirjallisuutta käsittelevien ohjelmien määrä on kolmen viime vuoden aikana vähentynyt puoleen. Valiokunta korostaa sitä, että Yleisradion tehtävänä on myös tukea ja kehittää omakielistä kirjallisuutta.

Valiokunnan mielestä saamenkielisellä radio- ja televisiotoiminnalla on suuri merkitys saamelaiselle kulttuurille ja erityisesti saamen kielelle. Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa yleisradioyhtiöt vastaavat saamenkielisestä ohjelmatoiminnasta. Radiotoiminnan lisäksi Norjan ja Ruotsin yleisradioyhtiöt tuottavat saamenkielistä televisio-ohjelmaa valtakunnallisille kanaville.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Ala-Harja, Gustafsson (osittain), Laakso, Lindqvist, M. Pieti-

Valiokunta edellyttää, että myös Suomessa tulee saada aikaan saamenkielinen televisiotuotanto, minkä saamelaisen kulttuurin ja myös taloudellisten näkökohtien kannalta tulisi, mikäli mahdollista, tapahtua yhteistyössä Norjan ja Ruotsin saamelaisradioiden kanssa.

Lakiehdotuksen 8 §:ssä on määritelty Yleisradion julkisen palvelun tehtävät. Sivistysvaliokunta katsoo, että se ei parhaalla mahdollisella tavalla turvaa Yleisradion kulttuuritehtävän hoitamista. Hallituksen esityksen yleisperusteissa todetaan, että tavoitteena on turvata erityisesti kotimaisen luovan kulttuurin tuottaminen ja kehittäminen. Sivistysvaliokunnan mielestä tämä ei kuitenkaan selkeästi ilmene 8 §:stä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että 8 §:n 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin ohjelmien tuottamista ja luomista tarkoittava kohta.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta esittää kunnioittaen,

että lakiehdotuksen 8 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

8 §

Julkinen palvelu

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Toiminnan tulee julkisen palvelun erityisinä tehtävinä:

(1 kohta kuten hallituksen esityksessä)

2) tukea, luoda ja kehittää kotimaista (poist.) kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville;

(3—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi valiokunta esittää,

että liikennevaliokunta mietintöönsä laatiessaan muutoin ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

käinen, Pykäläinen, Suhola, Tiuri, Toivonen, Tykkyläinen ja Virrankoski sekä varajäsenet Alaranta, A. Ojala ja Seivästä.

Eriävä mielipide

Vahva julkisen palvelun yleisradioyhtiö on kansakunnan etu. Se on tukemassa suomalaisuutta, kansallista kulttuuria ja kansalaisten sivistyksellisiä, demokraattisia ja viestintään liittyviä perusoikeuksia kansalaisyhteiskunnassa. Yleisradio on koko kansan omaisuutta. Siksi se on eduskunnan alainen radio- ja tv-yhtiö.

Mielestämme lausunnon perusteluissa pitää todeta seuraavaa: "On tärkeätä, että liikenneministeriö ja opetusministeriö toimivat tiiviissä yhteistyössä ratkaisuihin, jotka ovat kulttuuripoliittisesti merkittäviä. Siksi nykyistä käytäntöä, jonka mukaisesti liikenneministeriön edustajalla on oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa, tulee laajentaa. Myös opetusministeriön edustajalla tulee olla oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa sekä käyttää niissä puhevaltaa. Näin luotaisiin toimiva tiedonkulkukanava yhtiön ja ministeriöiden välillä. Ministeriöiden edustajilla olisi siis vain läsnäolo- ja puheoikeus."

Edellä olevan perusteella esitämme lain 3 §:n muuttamista kuulumaan seuraavasti:

"3 §

Yhtiön hallinnonala

Yhtiö kuuluu liikenneministeriön hallinnonalaan. Liikenneministeriön tulee ottaa huomioon julkisen palvelun yleisradiotoiminnan toimintaedellytykset kehitettäessä muuta yleisradiotoimintaa.

Liikenneministeriön ja opetusministeriön edustajilla on oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa sekä käyttää niissä puhevaltaa."

Yleisradion toiminta-ajatus on kirjattava lakiin. Yhtiön päätuote on ohjelma. Siksi ohjelmien valmistaminen ja tuottaminen on kirjattava myös lakiin. On korostettava niitä Yleisradion elementtejä, jotka edustavat mediaa aktiivisena ja itsenäisenä, luovana ja kulttuuria synnyttävänä ilmaisuvälineenä. Sen lisäksi, että Yleisradio välittää tiedonantoja ja edistää sivistystä, se on myös subjekti, joka luo kulttuuria ja synnyttää taidetta. Sivistysvaliokunta onkin esittänyt, että 8 §:n 2 momentin 2 kohtaan lisätään sana *luoda*.

Pidämme myös välttämättömänä, että Yleis-

radion tehtävät -säännöksen ensimmäiseen momenttiin lisätään "ohjelmien valmistaminen ja tuottaminen sekä välittäminen" ja 2 momentin 6 kohtaan sanat "valmistaa" ja "tuottaa".

Edellä olevan perusteella esitämme lain 8 §:n muuttamista kuulumaan seuraavasti:

"8 §

Julkinen palvelu

Oy Yleisradio — Rundradion Ab:n tehtävänä on valmistaa ja tuottaa ohjelmia sekä välittää täyden palvelun yleisradio-ohjelmisto jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin.

Toiminnan tulee julkisen palvelun erityisinä tehtävinä:

1) tukea toimivaa kansanvaltaa tarjoamalla yhteiskunnallisista kysymyksistä monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja, myös vähemmistöryhmille ja erityisryhmille;

2) tukea, luoda ja kehittää kotimaista kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville;

3) edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, tukea kansalaisten opiskelua ja tarjota hartausohjelmia;

4) kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia ja tuottaa palveluja saamen kielellä sekä soveltuvien osin myös maan muille kieliryhmille;

5) varautua yleisradiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa; sekä

6) valmistaa, tuottaa ja lähettää suomalaisia ohjelmia sekä välittää uutisia ja ohjelmia Suomen ja ulkomaiden välillä."

Yleisradio on keskeinen kansallinen kulttuuri-instituutio sekä kulttuurin luojana että sen välittäjänä. Yleisradion tulee nykyistä enemmän tuntea kulttuurivastuunsa ja asemansa itsenäisenä kulttuuripoliittisena toimijana. Kulttuurin moni-ilmeisyyden säilyttäminen on välttämätöntä.

On syytä korostaa Yleisradion kulttuuripoliittista roolia ja samalla vuorovaikutusta eduskunnan kanssa niin, että eduskunnalle annettaisiin kerran vaalikaudella yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko. Eduskunnalla olisi näin mahdollisuus seurata ja keskustella, miten Yleisradion 8 §:ään kirjatut erittäin merkittävät julkisen palvelun tehtävät ovat toteutuneet.

Edellä olevan perusteella katsomme,

*että lausunnon perusteluihin olisi tullut
hyväksyä uusi näin kuuluva lausuma:*

”Valiokunta edellyttää, että eduskunnalle annetaan kerran vaalikauden aikana yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko”.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 1993

Heli Astala

Jaakko Laakso

Yhdymme edellä olevaan eriävään mielipiteeseen lukuun ottamatta lakiehdotuksen 3 §:ää koskevaa kannanottoa.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 1993

**Marja-Liisa Tykkyläinen
Jukka Gustafsson**

**Tuija Maaret Pykäläinen
Arja Ojala**